

Tudományos szövegalkotás

7. Sorvégi elválasztás. Az írásjelekről (folyt.). Szóhasználat, stílus, nézőpontok, forráskritika. Lábjegyzetek, végjegyzetek. A plágium fogalma.

2023. 11. 07.

Biró Tamás, OR-ZSE

Idegen szavak ragozása: kötőjellel vagy kötőjel nélkül? Az utolsó betűtől függ.

MNG MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

Gyűjtemények ▾ Kiállítások ▾ Látogatás ▾ Múzeumpedagógia ▾ Műtárgyak MúzeumShop En 🔍

**A szürrealista mozgalom Dalítól Magritte-ig –
Válság és újjászületés 1929-ben**

C épület, földszint - 2019. június 28. – október 20.

ONLINE JEGYVÁSÁRLÁS

Továbbá: Dalíval, Magritte-tal.

Ld. még: Monet-tól Picassóig.

Sőt: 6-tal, 5%-kal.

Idegen szavak ragozása: kötőjellel vagy kötőjel nélkül? Az utolsó betűtől függ.

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

Gyűjtemények ▾ Kiállítások ▾ Látogatás ▾ Múzeumpedagógia ▾ Műtárgyak MúzeumShop En

DELACROIX-TÓL GAUGUINIG

DELACROIX, COROT, COURBET, MONET, PISSARRO, CÉZANNE, SISLEY, DEGAS, MANET, MORISOT ÉS GONZALEZS MUNKÁI A DAN ØRDRUPGAARD GYŰJTEMÉNYBEN.

NOVEMBER 19. / NOVEMBER 26.

AZ EXHIBITION ON SCREEN A SEVENTH ART PRODUCTIONSSEL EGYÜTT BEAVATÁSKA DELACROIX-TÓL GAUGUIN-IG CÍMŰ DOKUMENTUMFILMET VEZETŐ PRODUCEREK TIM DAWSON, PHIL GRABSKY ÉS AMANDA WILKIE. ZENE: ASA BENNETT. RENDEZTE: DAVID BICKERSTAFF. FORGALMAZÓ: PANNONIA ENTERTAINMENT.

Tizenkét éven aluliak számára nem ajánlott 12

A szürrealista mozgalom Dalítól Magritte-ig – Válság és újjászületés 1929-ben

C épület, földszint - 2019. június 28. – október 20.

ONLINE JEGYVÁSÁRLÁS

AkH 12: 217. (...)

a) Ha az idegen írásmód szerint írt közszó vagy tulajdonnév végén hangérték nélküli (ún. néma) betű van, vagy ha az utolsó kiejtett hangot betűknek bonyolult, írásrendszerünkben szokatlan együttese jelöli, akkor a magyar toldalékokat mindig kötőjellel fűzzük a szó testéhez (...)

Továbbá: Dalíval, Magritte-tal.

Ld. még: Monet-tól Picassóig.

Sőt: 6-tal, 5%-kal.

Erre a hétére

Olvasandó a mai alkalomra

- Gyurgyák János, *A tudományos írás alapjai* – pp. 101–112
(4. fejezet: „Érvelésmódok”).
Valamint esetleg az eddigiek pótlása: 9–99, 197–199.
- Siptár P. – Keszler B. – Tóth E., *Kis magyar helyesírás*: pp. 44–60
(ismétlés, különírás és egybeírás).

Beadandó a mai alkalomra

- Választottak egy témát.
- Végiggondolták, hogy miről fognak írni.
- Kezdjék el megírni az elejét.

Írjanak meg (címlap +) min. 1, max. 1,5 oldalt.

- Oldalbeállítások <https://or-zse.hu/szakedolgozati-tanacsok/> szerint.
- Ügyeljenek a helyesírásra, a központosásra és a szövegkohézióra is.
- Töltsék fel **pdf formátumban** a Moodle-ba.

Ismerkedjenek!

A feladat tanulságai: *szinte minden évben van...*

- ... máris egy hallgató, aki témamódosítást kér!

Szabad témát módosítani? Igen, azonban:

- *Minél hamarabb, annál több ideje marad az új témára.*
 - *Tud-e olyan új témát választani, amiben felhasználható az eddig elvégzett munka, összegyűjtött anyag?*
- ... máris egy hallgató, aki problémába ütközött az anyaggyűjtés során.

A beadandó tanulságai

- Az írás folyamata lehet:
 1. Lineáris: elkezdem az elején, befejezem a végén.
 2. Körkörös: elkezdem az első érdemi résznél, befejezem a végén, majd a legvégén visszatérek a bevezetés megírására.
 3. Cikcakkos: ahogy találok anyagot, úgy írom az egyes részeket.
 4. Lufifújás: elindulok a tartalomjegyzékből, és párhuzamosan „növesztem” az egyes fejezeteket.

A beadandó tanulságai

**+ a már megírt szöveg
folyamatos javítása**

- Az írás folyamata lehet:
 1. Lineáris: elkezdem az elején, befejezem a végén.
 2. Körkörös: elkezdem az első érdemi résznél, befejezem a végén, majd a legvégén visszatérek a bevezetés megírására.
 3. Cikcakkos: ahogy találok anyagot, úgy írom az egyes részeket.
 4. Lufifújás: elindulok a tartalomjegyzékből, és párhuzamosan „növesztem” az egyes fejezeteket.

A valóság ezeknek a kombinációja!

Rövidesen prezentáció (kiselőadás)

- Jövő héten a kiselőadás műfajáról még pár szó.
- November 21-én vagy november 28-án legyen? → November 28-án.

Sorvégi elválasztás

Elválasztás sorok végén

- Nehézséget okozó elválasztások (vö. OH 2005, pp. 285–289):
 - *agyon-ázik, ellen-őríz, aposzt-rofál, eg-zisz-ten-ci-a-liz-mus, ne-gé-des, job-bágy, ké-ne-ső, cse-cse-mő, egyszers-mind / egyszer-smind, ides-tova/ide-stova*
- Tipográfiai konvenciók (vö. OH 2005, p. 290):
 - Egy magánhangzóbetű ne álljon önmagában sor elején vagy végén.
 - Az összetételi határtól egy szótagnyira nem szokás elválasztani, egyetlen betűnyire semmiképp: *fel-adat, Fran-cia-ország*, esetleg *Fran-cia-or-szág*.
 - Elválasztás következtében 3-4 kötőjelnél több ne kerüljön egymás alá. (BT: sőt!)
 - Ne váljon külön a névtől a *dr., ifj., özv., stb.* Hasonlóképp: *u., ker., kg, cm stb.*
 - Célszerű elkerülni, hogy a sor végére egybetűs szó kerüljön, például: A.

...E-
urópa...
...Franci-
ország...

Elválasztás sorok végén

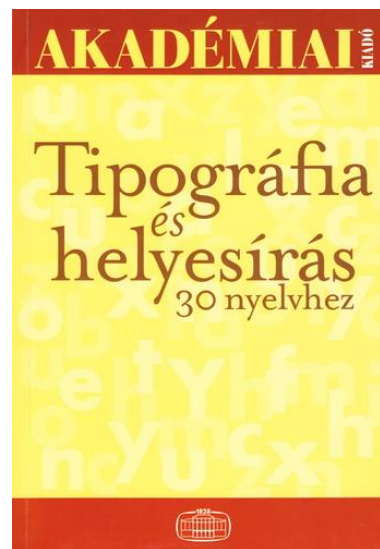
A szöveg megírása → a szöveg szerkesztése → a szöveg tördelése:

LEGYEN IGÉNYE AZ IGÉNYES MEGJELENÉSRE!

- Szemináriumi dolgozatok és szakdolgozat esetén csak kevés bíráló figyel oda a tipográfiai finomságokra, hogy a tördelés is esztétikus-e.
- Ha maga szerkeszt egy kiadványt, könyvet,
vagy ha a szerkesztő nem igényes, akkor figyeljen oda!
- Prezentáció: ha igényes, akkor odafigyel.

További források a tipográfia rejtelseiről

- Gyurgyák János: *Szerzők és szerkesztők kézikönyve* (Osiris Kiadó: Budapest, 2005²), pp. 309–322.
Legújabb kiadás: 2018.
- Érdi Júlia és Garai Péter (szerk.):
Tipográfia és helyesírás 30 nyelvhez
(Akadémiai Kiadó: Budapest, 2007).
- Számos további mű...
- Online források nagy számban.
- *Ha van jó forrásuk, osszák meg egymással és velem!*

Mire figyeljünk még? Gyakori hibák:

- Bekezdések elején a behúzások legyenek egységesek, kivéve, a címek, alcímek, fejezetcímek utáni bekezdéseket (amennyiben követjük azt a szokást, hogy azokat nem húzzuk be).
- Egynél több szóköz két szó között.
- Gondolatjelek nem tapadnak.
- Egységes betűméret, betűtípus, sortávolság.
- Fejezet ne kezdődjön lap alján.
- ...

Folyt. köv.

Még mindig az írásjelekről

Idézet az idézeten belül

„... »... 'minta' ...« ...”

A regényben a következőt olvassuk: „Béla ekkor megszólalt: »Józsi szerint 'butaság', amit teszel!«.”

NB: más nyelvekben mások a konvenciók.

Jesája könyvében ezt mondja a próféta: „És most így szól az Örökkévaló, a teremtőd, Jákob, a formálód, Izrael: »Ne félj, mert megváltottalak, a neveden szólítottalak (...) És szólok az északnak: 'Add meg!' (...) Hozd ki a vak népet! (...)« – így szól az Úr.”

(Jes. 43,1–10 alapján).

Kötőjelek és idézőjelek

- Elválasztójel: - *(sor végén; régen eltért a kötőjeltől)*
- Kötőjel / diviz: -
- Nagykötőjel: —

Tapad, kivéve ha több szóból álló szerkezetet kapcsol össze.

- Gondolatjel —

*Nem tapad, pontosabban: **nem-törő szóközzel tapad a belsejéhez.***

- *n-dash / félkvirtmínusz:* —
- *m-dash / kvirtmínusz:* — *(mai magyar tipográfiában nincs/ritka)*

A nagyköötőjel használata

- Két, azonos kategóriájú „valami” kapcsolata.
- *-tól – -ig*-kapcsolat, például időintervallum oldalszámok tartománya.
- Szóköz nélkül, kivéve, ha több szóból álló elemek kapcsolata.

264. **Nagyköötő**jelet szavak között a következő esetekben szokás használni:

a) Két vagy több nép (nyelv, szak stb.) nevének kapcsolatát nagyköötőjellel érzékeltetjük, például: *angol–magyar* (szótár), *francia–spanyol* (határ), *német–magyar* (szak), *biológia–kémia* (tanár), *olasz–német* (mérkőzés); *Cseh–Morva-dombság*, *Osztrák–Magyar Monarchia*, *Magyar–Finn Társaság* [vö. 178., 240. I].

Az ilyen alakulatok utolsó tagjához köötőjel nélkül kapcsoljuk a toldalékokat, például: az *angol–brazilt* (ti. mérkőzést), a *magyar–angolban* (ti. szótárban), *német–franciás* (ti. szakos).

b) Két vagy több tulajdonnév kapcsolatát nagyköötőjellel érzékeltetjük, például: *Hadrovics–Gáldi* (szótár), *Újpest–Ferencváros* (rangadó).

Bonyolultabb esetekben a nagyköötőjel nem tapadva is illeszkedhet, például: *Rácz Endre – Szemere Gyula: Mondattani elemzések*.

Az ilyen alakulatok utolsó tagjához köötőjel nélkül kapcsoljuk a ragokat, például: a *Hadrovics–Gáldiban* (ti. szótárban), a *Honvéd–Haladáson* (ti. mérkőzésen).

c) Nagyköötőjellel fűzzük egymáshoz az olyan szavakat, amelyek valamitől valameddig viszonyt érzékeltetnek, például: *Budapest–Bécs*, *Rajna–Majna–Duna-csatorna*; *1983–1984. évi*, *a 128–9. lapon*, *az 1–4. osztályban*, *Ménesi út 11–13.*; *az első–negyedik osztályban*, *kelet–nyugat irányban*, *június–augusztus hónapban*.

Bonyolultabb esetekben a nagyköötőjel nem tapadva is illeszkedhet a tagok közé, például: *2011. április 25. – 2012. május 13.*; *f. hó 5. – f. hó 25.*; illetve *Szojuz–24 – Szaljut–5 űrkomplexum*.

Az ilyen alakulatok utolsó (esetleg mindkét) tagjához közvetlenül kapcsoljuk a toldalékokat, például: *Budapest–Bécsen át*, *az első–negyedikben*, *tavasszal–nyáron*; *budapest–bécsi*, *kelet–nyugati*, *tavaszi–nyári*, *június–júliusi*. [Vö. 178.] – De például: *a 128–9.-en*, *az I–IV.-ben*, *1848–49-ben*; *1914–18-as*. [Vö. 265.]

Beszúrások egy mondatba

1. Kiemeli vagy jelentéktelenebbé teszi a beszúrt információt?
2. Könnyebbé vagy nehezebbé teszi a mondat, ill. az egész bekezdés elolvasását? Hosszú vagy rövid a mondat? Van-e más zárójel, gondolatjel a bekezdésben?

- Zárójel:

A zsidó vallás (más néven: judaizmus) Izrael földjén jött létre.

- Gondolatjel:

A zsidó vallás – más néven: judaizmus – Izrael földjén jött létre.

- Vessző:

A zsidó vallás, más néven judaizmus, Izrael földjén jött létre.

Mire figyeljünk még? Gyakori hibák:

- Intézményünk nevének írásmódja
 - OR – ZSE, OR–ZSE, OR-ZSE
 - Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem
 - Nem: Or-Zse, OR-ZsE, ORZSE stb.
 - Nem: Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem,
Országos Rabbiképző Zsidó Egyetem,
Országos rabbiképző Zsidó Egyetem stb.

Feladat: gyűjtsék a hibás írásmódokat, akár saját kommunikációinkban, akár másoknál.

Vö. intézményi lojalitás, a cég egységes imázsa

Szóhasználat, stílus és nézőpontok

(még egy kicsit a forráskritikáról)

Tudományos, zsidó és keresztény szóhasználat

A szóhasználat sokat elárul a szerzőről:

- Biblia, Ószövetség, Héber Biblia, Zsidó Biblia, Tanakh vagy Szentírás?
- Zsidó, izraelita vagy héber?
- Kr. e. / Kr. u. vagy i. e. / i. sz. ~~i. u.~~? (Angolul: *BC / AD* vagy *BCE / CE*?)
↑ ↑ ↑
- Mi vagy ők?

→ figyeljünk oda, hogy a forrásaink milyen szóhasználattal élnek.

→ figyeljünk oda, hogy mi milyen szóhasználattal élünk.

EGY FORRÁS NEM FORRÁS

A szóhasználatától a forráskritikáig

Szeretnénk tudni, hogy mennyire megbízható a forrás.

- Figyeljük meg a forrás **szóhasználatát**.
- Figyeljük meg, hogy a forrás milyen forrásokat – és hogyan – használ.
- Figyeljük meg, hogy a forrás felfogása egybevág-e más forrásokéval.
 - Vajon mennyire objektív az adott forrás?
 - Milyen irányba elfogult? Az elfogultságot figyelembe véve, képesek vagyunk-e a kritikai módon kezelt forrásból információkat kinyerni?

A többes szám első személy használata a tudományos prózában

*Ízlés kérdése.
Figyeljük meg a
tudományterületünkön
jótollúnak tartott
szerzőket.*

- Több szerző önmagukról (egyres tudományterületeken minden cikk többszerzős)
- Egy szerző – mintha több szerző nevében írna
 - Szerény, mert nem egyes szám első személyt használ, az egót háttérbe szorítja?
 - Királyi többes? Nem igazán.
- Az olvasó bevonása a többes szám első személlyel: „vizsgáljuk meg, hogy...”
- A többes számot kikerülő megoldások:
 - Egyes szám első személy.
 - Személytelen megfogalmazás. Más nyelvekben: sok passzív szerkezet – jó-e?

*Kultúrafüggő, hogy mennyire jeleníthető
meg az ego, ill. hogy zavaróan hat-e
a személytelen, passzív szerkezet.*

Tudományos szöveg: precíz fogalmazás

- Precíz szóhasználat, a szakszavak megfelelő jelentése
 - Például: *súly* ↔ *tömeg* *birtok* ↔ *tulajdon*
- Források precíz megadása, homályos utalások elkerülése:
 - „Azt írja a Biblia...” — hol?
 - „Azt írja a midrás...” — melyik midrás
mely fejezetében?
 - „Sokan gondolják azt, hogy...” — kicsodák?

Lábjegyzetek, végjegyzetek

Lábjegyzetek

Hagyományos felfogás: minél több, minél hosszabb lábjegyzet, annál tudományosabb. Modern pragmatikus angolszász felfogás: ne legyenek lábjegyzetek. (Ha fontos: a főszövegbe. Ha nem: hagyd ki.)

A lábjegyzetek fajtái, funkciói:

1. Magyarázó információ a kevésbé tájékozott olvasó számára.
(A tudományos műfajban kevésbé bevett. Rejtett segítség a főszövegbe?)
2. További információ hol lelhető fel az adott témában.
3. A főszöveg gondolatmenetét megtörő további gondolatok.
4. **Hivatkozás:** egyes hivatkozási rendszerekben a hivatkozott mű megjelölése + a hivatkozott művön belül a pontos hely (oldalszám)

Magyarázó információ becsempészése

A Misna¹ (m Szukka 1,1) szerint a kóser szukka² legalább 10 tefah³ és legfeljebb 20 ama⁴ magas.

¹ Misna: r. Jehuda ha-Naszi által az i. sz. 2-3. században megszerkesztett törvénykönyv.

² Szukka: ünnepi sátor, amelyet szukkot előtt állítunk fel.

³ Tefah: ököl, kb. 8-10 cm. ⁴ Ama: könyök, kb. 48-60 cm.

**Nem kell kislexikont írni,
csak annyi információt,
amennyi a főszöveg
megértéséhez kell.**

Az i. sz. 2-3. századi törvénykönyv, a Misna (m Szukka 1,1) szerint a rituálisan megfelelő szukka, azaz ünnepi sátor legalább 10 tefah (ököl) és legfeljebb 20 ama (könyök) magas.

Az olvasó utánanézhethet a kevésbé fontos részleteknek.

Lábjegyzetek

Hagyományos felfogás: minél több, minél hosszabb lábjegyzet, annál tudományosabb. Modern pragmatikus angolszász felfogás: ne legyenek lábjegyzetek. (Ha fontos: a főszövegbe. Ha nem: hagyd ki.)

A lábjegyzetek fajtái, funkciói:

1. Magyarázó információ a kevésbé tájékozott olvasó számára.
(A tudományos műfajban kevésbé bevett. Rejtett segítség a főszövegbe?)
2. További információ hol lelhető fel az adott témában.
3. A főszöveg gondolatmenetét megtörő további gondolatok.
4. **Hivatkozás:** egyes hivatkozási rendszerekben a hivatkozott mű megjelölése + a hivatkozott művön belül a pontos hely (oldalszám)

Lábjegyzetek

⁵⁷ Frojimovics Kinga bemutatja, hogy a Rabbiképzőből kikerült „doktor-rabbik” miként formálták a neológ identitást történetírói munkásságuk révén. Frojimovics Kinga: A „doktor-rabbik” nagy nemzedéke Magyarországon: a neológ identitás kialakítása a történetírásen keresztül. In: Zsengellér József (szerk.): *Széfer József: A tanítványok tanulmánykötete a tanítómester (Rabbi), Prof. Dr. Schweitzer József tiszteletére, 80. születésnapja alkalmából*. Open Art, Budapest, 2002, pp. 221–239.

hivatkozás
további releváns
szakirodalomra

Akár a magyarországi zsidóság átfogó történetét, akár közösségük történetét dolgozták fel, a neológ rabbik narratívái – hangsúlyaik és szempontjaik – tudatosan vagy ösztönösen az antiszemita támadások és az ortodoxia részéről érkező vádak ellen védték meg a neológ zsidóságot. Amit Frojimovics nem tesz szóvá, az a historiográfia meglepően magas aránya egyéb területekkel szemben. A neológ identitást meg lehetett volna alapozni mind hagyományos rabbinikus műfajok (például exegézis és halákha), mind más tudományterületek (például filozófia, néprajz, a huszadik század elején induló vallásszociológia és valláspszichológia) művelésével is. De a neológ rabbik, ha egyáltalán foglalkoztak ezekkel a területekkel, kevésbé törekedtek a neológia meghatározására, elhatárolására más irányzatoktól. Személyes tapasztalatom szerint a két-három generációval későbbi neológ rabbik gondolkodásában is még mindig a történeti szemlélet dominál.

a cikk gondolatmenetébe nem illeszkedő,
további
(„mellékes”)
gondolatok

⁵⁸ Kecskeméti Lipót: *Egy zsidó vallás van-e, több-e?* Sonnenfeld Adolf: Nagyvárad, 1913, p. 203.

hivatkozás: tisztán
bibliográfiai adat

Lábjegyzetek és végjegyzetek

Egy műben vagy lábjegyzetek, vagy végjegyzetek vannak. De a kettőt szinte soha nem keverjük!

- A végjegyzet nem hivatkozáslista!
(A numerikus hivatkozási rendszerekről később.)
- A végjegyzet ugyanolyan, mint a lábjegyzet, de a mű végén található.
- Előnyei: régen könnyebb volt gépelni; nem zavarja a szedéstükröt; nem vonja el az olvasó figyelmét a főszövegtől.
- Hátránya: ha az olvasó meg akarja nézni, a mű végére kell lapoznia.

Ha végjegyzeteket kell használnunk, csak végszükség esetén éljünk vele!

Lábjegyzet: az olvasók egy része elolvassa, a főszöveg lendületének megtörése árán is.

Végjegyzet: kizárólag az olvassa el, aki valaminek tényleg alaposabban utána akar nézni.

A plágium fogalma

A plágium fogalma

– bevezetés a hivatkozási rendszerekhez

- Plágium:
 - más szellemi termékének sajátként történő feltüntetése, vagy olyan helyzet teremtése, hogy az olvasó ezt akként értheti.
- A 21. században a „legnagyobb tudományos bűnnek” számít.¹

¹ Monica Macaulay, *Surviving Linguistics: A Guide for Graduate Students* (Cascadia Press: Somerville, MA, 2006), p. 36. Idézi Bíró (2020), n. 4.

Bíró Tamás, „Plágium a zsidó hagyományban és a felsőoktatásban”, *Szombat* 32.8 (2020), pp. 8–10.

Bíró Tamás, „Plágium a zsidó hagyományban és a felsőoktatásban”, *Szombat* online, 2020. szeptember 21. URL:

<https://szombat.org/hagyomany-tortenelem/plagium-a-zido-hagyomanyban-es-a-felsooktatasban> (letöltés: 2020. 11. 09.)

Önmagam plagizálása is bűn!

A plágium fogalma

– bevezetés a hivatkozási rendszerekhez

- Plágium:

más szellemi termékének sajátként történő feltüntetése, vagy olyan helyzet teremtése, hogy az olvasó ezt akként értheti.

- Fajtái:

1. Nagyobb terjedelmű összefüggő szöveg jelöletlen, szó szerinti átvétele.
2. Egy-egy mondat vagy mondatdarab jelöletlen, szó szerinti átvétele.
3. Információ, adatok, gondolatok jelöletlen (nem szó szerinti) átvétele.
4. Mozaikplágium: egy-egy kifejezés jelöletlen átvétele.

NB: Túl sok szó szerinti idézet idézőjelben töredezetté teszi a szöveget.

A plágium fogalma

– bevezetés a hivatkozási rendszerekhez

- Plágium:

más szellemi termékének sa
vagy olyan helyzet teremtése, hogy a

*Nem elegendő,
ha a felhasznált irodalom
megjelenik a dolgozat végén
a bibliográfiában!*

- Fajtái:

1. Nagyobb terjedelmű összefüggő szöveg jelöletlen, szó szerinti átvétele.
2. Egy-egy mondat vagy mondatdarab jelöletlen, szó szerinti átvétele.
3. Információ, adatok, gondolatok jelöletlen (nem szó szerinti) átvétele.
4. Mozaikplágium: egy-egy kifejezés jelöletlen átvétele.

NB: Túl sok szó szerinti idézet idézőjelben töredezetté teszi a szöveget.

A plágium fogalma

– bevezetés a hivatkozási rendszerekhez

- Plágium:

Biró Tamás, 'Forrásmegjelölés és bibliográfia' (kurzuskiegészítő anyag, OR-ZSE, 2019), p. 1, <http://birot.web.elte.hu/tudszov/forrasmegjeloles.pdf>.

más szellemi termékének sajátként történő feltüntetése, vagy olyan helyzet teremtése, hogy az olvasó ezt akként értheti.

- Miért baj? Miért kell lehivatkozni a forrásaimat?

1. Csalás. Szellemi termék „eltulajdonítása”, „lopása”. Egyetemi kontextusban: bírálók félrevezetése, akik így nem tudják megítélni a hallgató tudását.
2. Tisztelet a szerzőnek. „Fizetség” azért, mert felhasználom a munkáját.
3. Felelősség áthárítása.

Jövő héttől: hivatkozási rendszerek megismerése.

*Köszönöm a figyelmet,
vizontlátásra következő alkalommal!*